

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Bewegend lezen : voorstel tot een cinematografische leeshouding

Doeselaar, F. van; Doeselaar F. van

Citation

Doeselaar, F. van. (2017, September 12). *Bewegend lezen : voorstel tot een cinematografische leeshouding*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/56274>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/56274>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/56274> holds various files of this Leiden University dissertation

Author: Doeselaar, F. van

Title: Bewegend lezen: voorstel tot een cinematografische leeshouding

Issue Date: 2017-09-12

Bijlagen

Bijlage 1: Structuurordening Gewassen vlees

chronologie	hoofdstuktitel	hoofdstuk	deel	opmerkingen
?	Verkeerde natuur	–	–	Proloog
1725	De Tweede	II	2	
vervolg	Divertissement	IV (deels)	2	p. 287 – 290
vervolg	Na de Tweede	XI	3	
5-2-1747	'Eerst de moeder!'	VII	1	
februari 1747 – december 1748	De liefde	II	1	brieven
28-12-1748	Christelijke suiker	III	1	
vervolg	Malen	V	1	
vervolg	Deconfiture	VI	1	
vervolg	Voor de Prins	VIII	1	
31-12-1748	Het jagertje	I	1	
vervolg	Hic pater devorat filium	I	2	
vervolg	Duizend gulden	III	2	
1-1-1749	Divertissement	IV (deels)	2	p. 290 – 304
vervolg	Bergsma	V	2	
vervolg	Gecommiteerd	VI	2	
vervolg	Perk admiraal	XI	2	Verteld vanuit Perks perspectief
vervolg	Lengte van dagen	VII	2	
vervolg	De turfbankier volgens Locke	VIII	2	
vervolg	Wat is het woord?	X	2	
26 mei – 5 juli 1749	Zend mij	XII	2	o.a. brieven
17 juli – 10 augustus 1749	Passage	I	3	brieven
vervolg	Verwoest Jeruzalem	II	3	
vervolg	Perk knecht	III	3	

vervolg	Het prerogatief	IV	3	
vervolg	De val	V	3	
vervolg	Nominale waarden, open harten	VI	3	
vervolg	Sociëteit voor Suikerraffinage en Assurantiën	VIII	3	
vervolg	Minnaars	IX	3	
vervolg	Vooravond, vieravond	X	3	
vervolg	De emissie	XII	3	
vervolg	De waarheid	XIII	3	
vervolg	Vader en zoon	XIV	3	Met inbegrip van een vervolg uit de Proloog, 'Verkeerde natuur'

In bovenstaand overzicht zijn de drie 'Repertorium'-hoofdstukken niet opgenomen (respectievelijk hoofdstuk IV uit deel 1, hoofdstuk IX uit deel 2 en hoofdstuk VII uit deel 3).

Bijlage 2: Fragment *Gewassen vlees* (p. 416 – 422)

Scène 1

Geruisloos sloop hij tussen de stuiken door in de richting van het geluid, hij kroop de donkere holte van een rododendron binnen, keek door het leerachtige loof aan de andere kant en zag een open plaats rond de oude beuk, een soort van binnenmeer waarin vele grasbeekjes uitwaterden vanuit het gebladerte, een tra in de kleur van rottende algen, giftig turkoois door de bijvoet, het zandblauwtje en de grote plakken ereprijs in het gras, een deken in het meest weë Menniste blauw uitgespreid voor het zoeteliefspaar dat daar in onontwarbare omhelzing neerlag, oversproeid door de gouden druppels zonlicht, aan deze kant nog van de boom en met de voeten naar hem toe.

Scène 2

Niet zodra richtte het meisje zich half op of hij herkende haar aan haar koperrode, wilde haren, en heel even waande hij zich terug in die toortsverlichte winteravond dat hij haar de laatste keer gezien had, ook toen met haar haren los, hoog gezeten op haar schimmelpaard terwijl negen Arabieren steeds woester om haar heen dansten, steeds harder op hun trommels sloegen, tot zij plotseling stil bleven staan en hun als bezemstelen zo grote trommelstokken in de lucht staken, enorme waaiers die, eenmaal opengeklapt, de blanke slavin geheel aan het oog onttrokken. De suizelende stilte van honderd ademloze toeschouwers duurde maar een ogenblik, toen, terwijl de eenbenige bedelaar harder in zijn arm kneep, werden de waaiers afgeslagen en zag men op de plaats van de verdwijnkunstenares niets anders meer dan een leeg zadel, wezenloos afgetekend tegen de blinde muur van de achtergrond...

Hoe vredig het tafereel zich nu ook nog voordeed, reeds voelde Willem Augustijn een ontstellend vervolg bonzen aan zijn slapen; reeds voelde hij de onafwendbaarheid van wat zich stap voor stap ten einde toe voltrekken ging; reeds was zijn mond droog als bij het begin van een openbare geseling.

Scène 3

Nu strekte de jongkerel van het stel zich ruggelings uit in het gras, het meisje nam schrijlings op hem plaats en na enig schurken boog zij zich vervolgens tegen zijn borst voorover. Toen daarop al haar rokken in één beweging over haar rug werden teruggeslagen was het of er

een lamp aanging, een licht dat de blik zo onweerstaanbaar aanzog dat al het andere er op slag door verdween; verlamd staarde Willem Augustijn naar Jeltses witte, onthutsend blote kont.

Scène 4

Hij had een tak opzij geduwd, trad uit zijn dekking en ging op de kont af als een mot op de vlam. Er wrong zich een kracht uit zijn verlamming die alles breken zou wat hij aanraakte; zijn eigen lichaam kwam hem opeens vreemd voor, alsof het zich zonder hem verwijderde, maar tegelijk ook viel hij er meer mee samen dan ooit. Zo hard klopte zijn hart aan zijn slapen en in zijn aambeien dat hij vreesde zich ermee te verraden toen hij ten slotte dan, na eindeloos schrijden, in onwezenlijke vertraging begon neer te hurken, steeds dieper, een andere wereld in, een universum zowel van volmaakte eenheid, in zichzelf besloten op de wijze van een bol, als ook van de absolute verdeeldheid, die van twee identieke helften die elkaar nergens raakten, nergens ook verder uiteen weken...

Scène 5

Liggend in de houding van Menno Simons, zoals de rectale gemeente haar heilige martelaar afgebeeld had in de gedaante van het vermaanhuis, bewoog Jeltse zich steeds regelmatig op de als een ketting zo knobbelige roede van haar lief; stampend op de golven van de lust leek zij op een schip voor anker, haar hoge, bolle kont de boeg van een botter, rukkend aan het lid dat precies onder de schuine hoek van een ankerketting in haar stak, het ruim van haar rug met wonder-schone zeeg steeds lager wordend naar achteren en haar schouders en hoofd ten slotte, met een stijging weer vanuit diezelfde holle lijn, de achterplecht in eigen luwte.

Scène 6

Volkomen op zijn gemak door de totale buitensluiting meende Willem Augustijn gewoon te kunnen hoesten of kuchen zonder dat het de voorstelling ook maar in het minst zou onderbreken, net als in de schouwburg of voor een schilderij. Hij zette zich neer tussen de gespreide benen van de jongkerel, en sloeg zijn armen om zijn knieën en staarde in Jeltses kont als een herder in zijn kampvuur. De volheid daaronder, de doelgerichte biologie van pen, gat en scrotum zag hij al niet meer – het was de leegte die hem opzoog, de onbevattelijke, stomme suggestie van het achtergezicht.

Scène 7

Het uitbollende, blonde marsepein scheen steeds immenser naarmate hij er lang naar keek, breidde zich uit tot de onmetelijke afmeting van een kleur zonder vorm, de witte muur waar hij vroeger naar staaarde als hij ziek was. Nog dieper neeg hij voorover naar de geheimzinnige bilspleet, ruimtelijk als de clivage van Catharina's decolleté, zwemend als de glimlach van Mona Lisa, wezenloos als het sfumato op zijn moeders lippen, en het was of hij viel, voor altijd vallen zou in dat peilloze, wijkende wit...

Scène 8

Wat was het toch dat zich aan zijn waarneming onttrok, waardoor hij moest blijven kijken naar wat steeds hetzelfde was maar steeds ook weer volkomen nieuw, want onaangeraakt door de waarneming, onbegrepen door de geest? Zo ook waren Catharina's ogen geweest, omfloerst door het ontbrekende in haar Aziatische plooi, van iedere bepaaldheid ontdaan, wezenloos, begoochelend, verlamdend als een blote kont, zich verhoudend tot andere ogen als het zwijgen tot een woord.

Scène 9

Hunkerend naar substantie waar het slechts zweemde, naar een woord waar het slechts zweeg plaatste hij zijn handen op de billen en opende hij die als de gordijnen van een schrijn. Er kwam een blakende, leverkleurige rozet te zien; en in plaats van de zwemende, halfopen glimlach van daarnet bezat hij nu het stijf dichtgeperste pruilmondje van Jeltses aarsgat, veel geslotener nog dan de bilnaad. Toch verheugde hij zich bovenmate, want hij wist dat deze mond, anders dan die van zijn moeder als bruid, wel zeker spreken kon. Met verstommende eerbied staaarde hij naar de pulseerende, kerngezonde anus, een talisman waaruit de toverkracht hem als een verzengende hitte in het gezicht sloeg maar die hem tegelijk ook radeloos gulzig maakte naar dat reeds al te dicht genaderde, magnetische woord dat hem onweerstaanbaar naar binnen begon te zuigen: welk geheim lag er daar besloten in die diepste diepte van het vlees?

Scène 10

Na een ogenblik van huiverend afwachten stampde Jeltse weer verder, heftiger nog en draaiend nu ook met geertige gierslagen in het rond. De strakke ketting zwenkte echter mee bij elke zwaai en liet niet los, trok het anker juist steeds dieper de bodem in: met gespreide armen

klauwde de knaap zich vast in de grond. Alleen in de golfdalen kwam Jeltses hoofd nog te zien, ingeklemd tussen haar ellebogen, verzwolgen door rood, kolkend schuimhaar.

Scène 11

'Toe dan...zeg het maar...' fluisterde Willem Augustijn geluidloos. Met zijn duimen aan weerszijden van het aarsgat liet hij het rozemondje huilen, pruilen en lachen, zijn eigen mond meevormend naar al die afzonderlijke uitdrukkingen zoals thuis voor het portret van zijn moeder als bruid, zoekend naar verstandhouding – welk woord sluimerde er op haar glimlach, welke zin rijpte jaar in jaar uit op haar lippen zonder dat hij die plukken kon, welk geheim lag er in het verleden dat hij weten moest?

Scène 12

In blinde drift stuiterde de kont steeds hoger op, Willem Augustijns armen volgden in dezelfde vaart en het was of een galopperend paard telkens een ruk gaf aan de teugels in zijn handen. In steeds inniger samenspel werd zijn volgen allengs een voorgaan, een aanjaging, waarbij hij al opwaarts duwde als de kont nog daalde; daalde als de kont nog rees. Uit de diepte van de geslachtelijkheid klonk af en toe het ploffende geluid van dikke pap, borrelend op het vuur, de opengesperde anus liet echter nog niets los dan een kruidige geur – maar wat was er onbegrijpelijker dan een geur? IJlhoofdig geworden van het gedurige vallen en uitstromen in de leegte vlak voor zijn gezicht wist hij even niet verder, toen liet hij een bil los en maakte hij de vinger met Abes ring beraden nat in zijn mond: wanneer het woord niet naar buiten wilde komen, dan moest hij naar binnen toe...

Scène 13

Tegelijk met het opzij trekken van haar rechter bil stak hij zijn vinger tot aan het eerste kootje in Jeltses aarsgat. Van onder de kluwen koperhaar slaakte zij een gesmoorde kreet, tegelijk verstijvend, maar toen hij nog dieper in haar drong hielp zij ontegenzegglijk mee: bij iedere volgende duw van zijn vinger ontspande zij haar kringspier en stulpte zij die zelfs in tegenovergestelde richting naar buiten, en tijdens het navolgende moment van rust trok zij haar anus met de vinger dan weer naar binnen, tot Abes ring achter het tweede kootje aan toe.

Heel voorzichtig, nog zonder te rijden, schudde Jeltse haar kont heen en weer, als om de vinger goed in zich vast te planten voor de wilde rit die komen ging. Met de stille, vreugdeloze lach van de drift

zag Willem Augustijn haar weer in galop gaan, sneller, roekelozer en doffer nog dan tot nu toe, maar toen verstrakte zijn gezicht: ook het binnenste van haar endeldarm was ledigheid, onbepaald rubber, een holte zonder kenmerk...

Met meer kracht stootte hij zijn vinger naar binnen, de ring van vlees ronddraaiend nu in de kringspier eromheen...

'Toe dan... wat is het woord?'

Scène 14

Met half toegeknepen ogen starend naar de vinger die nog tot de ring in het afvoergaatje stak leunde hij langzaam achterover. Steeds dieper wegrollend, zijn willoos op Jeltses rit meedeinende arm al haast gestrekt, tastte hij met de andere hand diagonaal over zijn borst naar de spuit aan zijn riem, en toen pas, door het lagere gezichtspunt, zag hij de wonde van de paring aan de onderkant: een straal vuurrood, vers bloed droop langs de glimmende roede omlaag, het strakke scrotum zag er al bruin verroest uit.

-Jeltse was zich aan het doorzagen...

Scène 15

De ban brak, de omgeving drong weer tot hem door en opeens zag hij ook de kromme vinger waarmee de knaap Jeltse onder haar clitoris, het kinnetje van haar achtergezicht was gaan strijken; zonder te weten waar het toe diende kreeg hij al jeuk bij het zien. Hoog boven hem ruiste de beuk, een houtsnip kworde in de haag, hij rook vis – de werkelijkheid ontvuchterde hem volledig, maar eenmaal nuchter werd hij er nog meer door verbijsterd dan tijdens zijn roes.

Scène 16

Te onthutst om zich zelfs maar uit haar los te maken staarde hij naar de versnelling die Jeltse nu inzette. Rijdend op de vinger en de pik was het of zij zichzelf van twee kanten de sporen gaf, maar veel te hard: de kont begon te steigeren en te trillen over de flanken en onder een angstwekkend gehinnik en geblaas van achteren toog er ineens een paarsrode bos overheen. Willem Augustijn voelde nog een reeks van korte krampjes aan zijn vinger, toen keerde alles zomaar terug tot rust en stilte, de stilte van drijven in blakte.

Scène 17

Jeltse had zich uitgestrekt op haar lief. Ruikend aan zijn vinger stond Willem Augustijn achter haar. In twee gelijke helften lag zij voor hem neer, gescheiden door een spleet die begon tussen haar kuiten, via de dijnen overging in de bilnaad en zich onzichtbaar voortzette tussen de schouderbladen onder de nog aldoor teruggeslagen rok. De ronde kont, hoe vriendhoudend en goedsmoeds volgens de gelaatkunde van Porta ook, verstikte hem allengs met de schijnheilige, geen aanleiding behoevende, onveranderlijke glimlach van een Wederdoper, de fijne, Menniste fysiognomie werd hem onverdraaglijk en zwetend opeens bracht hij zich in postuur.

Scène 18

'Abe bemint je...!' riep hij met overslaande stem.

Scène 19

Als door een zweepslag spleten de lichamen uiteen, er was een kortstondig achterwaarts krabbelen en daarna de verstarring van staren, twee gezichten sprakeloos. Jeltses gezicht was nog schijnheiliger dan haar kont. Gesluierd in een voile van koperdraad ademde het door haar losse haren heen de vrome, lustontheven rust uit die alleen de meest wilde, ontuchtige zinnelust schenken kan. De boerenkinkel naast haar liet langzaam zijn mond openzakken.

Scène 20

'Abe laat weten dat hij je bemint!' schreeuwde hij nog eens.

Scène 21

Zo blank als Jeltse, zo vuurrood werd nu haar lief. Hij slaakte een vormeloze vloek, wierp een sprille blik over zijn schouder en kroop razendsnel achteruit. Voorbij de boom pas dorst hij zich oprichten en omdraaien. Bij elke stap zakte zijn broek verder omlaag, springend als op een zakloopwedstrijd verdween hij ten slotte tussen de struiken.

Scène 22

Alleen met het meisje nu voelde Willem Augustijn haar schoonheid als een onzichtbaar werpnet over zich neerdalen, maar tegelijk ook zette haar ontrouw hem zo in lichterlaaie dat het smolt op zijn lichaam. Met een glimlach die blank als een mes keek hij dwars door haar lokken heen in haar groene ogen: zag hij haar schaamte;

zag hij haar neerzitten op haar gebroken eieren. Hoe graag zou zij nu niet willen verdwijnen, net als toen op de kermis, maar zonder de Arabieren ging dat niet! Was zij gisteren eigenlijk wel naar Abes geseling geweest? Zij had bij haar zuster kunnen logeren!

Scène 23

Als een goochelaar die zijn toverstokje laat zien stak hij zijn vuile vinger omhoog, en na een sierlijke zwaai streek hij er langzaam mee over zijn bovenlip, heel langzaam en vooral ook snuivend...

Scène 24

Hij hoefde het niet te herhalen, reeds verrieden haar trekkende mondhoeken dat zij begreep waarom die vinger zo geurig was en hoe het kwam dat zij ditmaal ook in haar achterschede was bediend. Uitzinnig geamuseerd sloeg hij gade hoe Jeltse steeds roder werd onder een zwellende schaamte die zich maar in haar bleef fragmenteren en kwadrateren: in plaats van in één opening had zij zich in twee openingen verlustigd; in plaats van aan één minnaar had zij zich aan twee minnaars geschonken; en de lust van het rijden op de een had zij als schouwspel vertoond tot lust van de ander, misschien zelfs ook wel van haarzelf...

Scène 25

Hulde zij al? Zijn lippen samenpersend boog Willem Augustijn zich iets voorover, maar juist op dat moment richtte Jeltse haar hoofd op, streek zij haar haren uit haar gezicht en sloeg zij haar verzengende ogen onbeschaamd naar hem op. Weer bewogen haar mondhoeken, niet omlaag echter, om te huilen, maar opzij, in een glimlach, geil, dubbelzinnig en obsceen als een loensende blik – dwars door schrik en schande heen hemelde daar een nieuwe lust; niet de schaamte om wat gebeurd was kleurde haar wangen rood, maar de opwindend...

Scène 26

Heel even was het volkomen stil in zijn hoofd, toen ging het viool-vibrato weer door, indringender nog: het was maar een wisseling van stok geweest.

‘Lekker hè?’ zei hij met hese stem. Nog dieper boog hij zich nu naar het meisje over. ‘Lekker, lekker... maar moet je nog poepen!’

Jeltse lachte kort, niet-begrijpend.

‘Kon je niet poepen?’ ging hij koortsig door, onderwijl de klisterspuit uit zijn dolkfoedraal trekkend, ‘waarom heb je niet gepoept?’

Met vertrokken gezicht nu keek het meisje in snelle afwisseling naar Willem Augustijn en naar de spuit naast zijn hoofd. Als een eindeloos traag dalende vogel kwam hij op haar af. Te vast had zij zich al tegen de grond gedrukt om nog naar achteren te kunnen schuiven.

‘Waarom wou jij niet poepen...?’

Roerloos bleef hij nog even vlak boven haar hangen, toen, met een enkele beweging van zijn duim, spoot hij haar een straaltje water in het gezicht. Met een luide gil brak zij uit haar verlamming: veel sneller nog dan haar lief begon zij achteruit te kruipen; met nog veel dwazere sprongen verdween zij tussen de struiken.

Scène 27

Schaterlachend keek Willem Augustijn haar na en toen pas bemerkte hij haar hoofdkapje in het gras. Hij raapte het op, las Abes initialen, de eerste twee letters ook die hij hem geleerd had, en stak het in zijn voorbroek.

(witregel volgt)

